

אמר להם: ולא כך אמרתם לי, שאין אתם מבקשין ממני אות?¹

אמרו לו: אכן, כך אמרנו. ואף על פי כן, תן לנו אות!

אמר להם: אם כך, שכדברי כך יהיה — והפכו עתה מי מערת פמייס לדם!⁽⁴²⁷⁾

וכך היה, שנחפכו מי מערת פמייס לדם.

בשעת פטירתו של רבי יוסי בן קיסמא, אמר להן לתלמידיו: העמיקו לי ארוני [קברו את ארון קבורתי עמוק באדמה].

צ-ב והטעם: לפי שעתידים פרס ומדי לבוא במלחמת גוג ומגוג על בבל וללכדה, ותימלא הארץ בפרסיים וסוסיים, ואין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו.

ומשם יבואו לארץ ישראל וכבשוה, ואין לך

כל ארון וארון [של קבורה] שבארץ ישראל, שאין סוס מדי אוכל בו תבן. שיוציאו המדיים את ארונות הקבורה מן הארץ, ויעשו בהם אבוסים, ויאכילו בהם את סוסייהם.

לכן אני מבקש שתקברו את ארוני עמוק באדמה, שלא יוציאוהו ויבזוהו.

אמר רב: אין בן דוד בא — עד שתתפשט המלכות הרשעה על ישראל⁽⁴²⁸⁾ תשעה חדשים.

שנאמר: "לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, ויתר אחיו ישובון על בני ישראל". ש"ע יולדה ילדה" היינו תשעה ירחי לידה⁽⁴²⁹⁾. ואמר הפסוק, שלמשך זמן זה, יתן הקדוש ברוך הוא את ישראל ביד מלכות הרשעה. ולאחר מכן ישובו מהגלות, כפי שנאמר בפסוק שאחריו "וישובו כי עתה יגדל עד אפסי ארץ", ותרגומו: "ויתבון מבין גלוותיהון". וזהו שנאמר בסוף הפסוק

428. במס' יומא [י א] איתא: "אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים".

429. המהרש"א הביא, שבכמה מקומות מדמה חבלי משיח לחבלי לידה.

וכתב בעיון יעקב, שאפשר שמהאי טעמא אומרים בכל יום למנצח קודם ובא לציון. לפי שלמנצח הוא סגולה לחבלי לידה, כדאיתא בילקוט חדש, שיש בה ט' פסוקים כנגד ירחי לידה, וצ' אותיות כנגד צ' צעקות אשה בחבלי לידתה. לכן אחר שאומרים למנצח, אומרים ובא לציון גואל.

ממנו שיראה להם עתה אות, שאכן סימן ביאת המשיח יהיה בנפילת שער רומי.

והמהרש"א כתב, שהמלה "אות" שייכת בדבר נסי. וזהו שאמרו לו, שנפילת שער אינו דבר נסי, כי יתכן שיפול מחמת יושנו, או מסיבה אחרת. ולכן שאלו ממנו אות דרך נס. ואמר להם שיהפכו המים לדם, שהוא נס.

427. לכאורה תמוה, הרי הם היו ברומי, ואיך נתן להם סימן שיהיה במערת פמיס, שהיא בארץ ישראל?

ולפי מה שהבאנו לעיל בשם האלשיך, שהיתה עיר בארץ ישראל ששמה רומי, אפשר לומר שמדובר על שער אותה העיר, ואתי שפיר. ועיי' בריא"ף.

וכדרכי יעקב בר אידי.

דרכי יעקב בר אידי רמי: כתיב שהבטיח הקדוש ברוך הוא ליעקב: "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך", ומצד שני כתיב: "ויירא יעקב מאד ויצר לו".

ולכאורה תמוה הדבר, ממה חשש יעקב, הרי הבטיחו הקדוש ברוך הוא שישמרהו!?

אלא, הטעם הוא, משום שהיה יעקב מתיירא שמא חטא לאחר שהבטיחו הקדוש ברוך הוא, ויגרום החטא לאבד את הבטחת השמירה.

כדתניא: "עד יעבר עמך ה'" — זו ביאה ראשונה שבאו ישראל לארץ, בימי יהושע. "עד יעבר עם זו קניית" — זו ביאה שניה, שנתן להם כורש רשות לחזור לארץ בימי עזרא.

הוקשה ביאה ראשונה לביאה שניה.

אמור מעתה: מתחילה ראויים היו ישראל לעשות להם נס, שיעלו בזרוע, על כרחם של מלכי פרס, אף בביאה שניה — כפי שהיה בביאה ראשונה, בימי יהושע, שנכנסו לארץ על כרחם של מלכי כנען, שהרי הוקשו זו

דלעיל: "ויתר אחיו ישובון על בני ישראל", היינו כל העולם שישאל מפוזרין בו (430).

אמר עולא: ייתי [שיבוא] המשיח — ולא איחמיניה [ולא אראנו]. כלומר, שלא יבוא בזמני.

וכן אמר רבה: ייתי — ולא איחמיניה (431). ולהלן יתבאר טעם דבריהם.

רב יוסף אמר: ייתי, ורצוני לראותו (432), אף אם אזכי רק דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה [אפילו אם אזכה רק לשבת בצל הרעי של חמור]. אמר ליה אביי לרבה: מאי טעמא, למה אינך רוצה לראותו?

אילימא משום שחושש אתה מחבלו (433) של משיח [להלן יתבאר מהו "חבלו של משיח"]

והתניא: שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח — יעסוק בתורה ובגמילות חסדים (434). ומר — הא יש בך תורה, והא יש בך גמילות חסדים, ואם כן, אל לך לחשוש מחבלי משיח!

אמר ליה: אף על פי כן, חושש אני שמא אחטא, ויגרום החטא שלא אנצל, למרות זכות תורה וגמילות חסדים שבידי.

430. כך כתב רש"י. ועיי' במצודת ציון שם [מיכה ה ב], שביאר, דהיינו שהנשואים מהמון גוג ומגוג ואחיו ובני עמו, ישובון על בית ישראל להיות נכנעים להם. ועיי' ברש"י שם שפירש באופן אחר.

433. פירש רש"י, ש"חבלו" היינו גורלו. עוד פירש, דהיינו פחדים וחבלים שיהיו בימיו מחמת חיל האומות.

434. כמו כן מצינו במס' שבת [ק"ח א], שהמקיים ג' סעודות בשבת ניצול מחבלי משיח.

431. עיי' בחדושי הגאונים, מה שהביא בשם ספר נצח ישראל באורך.

432. עיי' בחדושי הגאונים, מה שהביא בשם ספר נצח ישראל באורך.

433. עיי' בחדושי הגאונים, מה שהביא בשם ספר נצח ישראל באורך.

434. עיי' בחדושי הגאונים, מה שהביא בשם ספר נצח ישראל באורך.

לזו. אלא שגרה החטא שחטאו לאחר מכן, והוצרכו ליכנס רק ברשותו של כורש.

וכן אמר רבי יוחנן: ייתי — ולא איחמיניה.

אמר ליה ריש לקיש: מאי טעמא? מאיזו צרה שתהיה בימיו של המשיח אתה חושש?

אילימא משום דכתיב גבי ימות המשיח: "כאשר ינוס איש מפני הארי — ופגעו הרב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש", דהיינו, שבאותה העת, כאשר ינוס אדם מצרה אחת, יפגע מיד בצרה אחרת,

בא ואראך שיש דוגמתו אף בעולם הזה: בזמן שאדם יוצא לשרה ופגע בו סנטר [הוא הממונה מטעם המלכות, היודע את מקום מיצרי השדות. ובידו לקבוע היכן גבולות השדה, ועל ידי כך להרבות שטחו של אחד, ולמעט שטחו של אחר] — והרי זה דומה כמי שפגע בו ארי.

נכנס לעיר, ופגע בו גבאי [גובה מס המלך] — הרי זה דומה כמי שפגעו דב.

נכנס לביתו, ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב — הרי זה דומה כמי שנשכו נחש!

אלא משום דכתיב: "שאלו נא וראו אם ילד זכר, מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו

כיוולדה, ונהפכו כל פנים לירקון".

מאי "ראיתי כל גבר"?

אמר רבא בר יצחק אמר רב: מי שכל גבורה שלו. דהיינו, הקדוש ברוך הוא (435). שמצטער כיוולדה בשעה שמאביד את הנכרים מפני ישראל, שאומר: איך אאביד את אלו מפני אלו?

ומאי "ונהפכו כל פנים לירקון", מיהם "כל פנים"?

אמר רבי יוחנן: פמליא של מעלה [המלאכים], ופמליא של מטה [ישראל].

ואימתי נהפכו פניהם לירקון?

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא: הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו? (436)

אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי: רהיט ונפל תורא ואזיל [כשרץ השור ונפל], ושדי ליה סוסיא באורייה [ומעמיד סוס במקומו באורווה]. אף שהשור היה חביב עליו יותר, מכל מקום, עתה שכבר העמיד במקומו סוס, כשיתרפא השור היום או למחר ממפלתו, קשה לו לאדון להוציא סוסו מפני השור, מאחר שכבר העמידו שם (437).

היא, לפיכך שייך בה תמיהה כפי ששייך בכל הברואים.

עוד פירש, שהקב"ה עצמו אומר כן, להגיד חסדו ואמתו שעושה עם ישראל, שמאבד מעשה ידיו מפניהם. ועיי"ש מה שביאר בכל הענין.

437. כך פירש רש"י. והיד רמה כתב על פי דרכו דלעיל, דהיינו, שאף שהשור עיף ונפל דרך

435. כך פירש רש"י. וביד רמה פירש: כלומר, אפילו גבור שבגבורים של בני אדם, נתונה לו באותה שעה ידיו על חלציו כיוולדה. וסיים: והמפרש זולתי זה הפירוש עתיד ליתן את הדין.

436. כתב ביד רמה, שאין הכוונה שיש ספק או תמיהה לפני הקדוש ברוך הוא. אלא, כנגד מדת רחמיו אמר. שמדת רחמיו היתה נותנת שלא לאבד את האומות מפני ישראל. ומידה זו ברואה

כך הקדוש ברוך הוא, אמנם ודאי שחביבין עליו ישראל יותר מאומות העולם. אבל, כיון שראה מפלתן של ישראל, נותן גדולתן לעובדי כוכבים. וכשחוזרים ישראל בתשובה ונגאלין, קשה לו לאבד עובדי כוכבים מפני ישראל.

אמר רב גידל אמר רב: עתידין ישראל דאכלי שני משיח. והגמרא מבינה עתה, שכוונתו לומר, שישאל הם שיאכלו את השובע הגדול שיהיה בימות המשיח, ולא אחרים.

אמר רב יוסף: פשיטא! ואלא מאן אכיל להו? וכי חילק ובילק אכלי להו [וכי שדים ושדות יאכלוהו⁽⁴³⁸⁾]?

אלא, ודאי שאין הכוונה לאפוקי אחרים.

ודבריו של רב גידל, שעתידין ישראל לאכול את השובע בימי המשיח, באים לאפוקי [להוציא] מדברי דרבי הילל, דאמר: אין משיח לישראל, לפי שכבר אכלוהו בימי חזקיה. שחזקיה היה המשיח, ועליו נאמרו כל הנבואות: "אצמיח קרן לבית ישראל, ועמד ורעה בעוז ה'".

אמר רב: לא אברי עלמא [לא נברא העולם] אלא לדוד. כלומר, בזכות דוד, שעתיד לומר

שירות ותשבחות.

ושמואל אמר: לא נברא העולם אלא למשה. בשביל משה, שעתיד לקבל את התורה.

ורבי יוחנן אמר: לא נברא העולם אלא למשיח.

מה שמו של המשיח?

דבי רבי שילא אמרי: שילה שמו. שנאמר: "עך כי יבא שילה".

דבי רבי ינאי אמרי: ינון שמו. שנאמר: "יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו". [וכוונת הפסוק, שעוד לפני שנבראה השמש, כבר עלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברוא את המשיח, ששמו ינון].

דבי רבי חנינה אמר: חנינה שמו. שנאמר: "אשר לא אתן לכם חנינה" [עדיין לא יבוא משיח].

[כל אחד היה דורש את שמו של המשיח לפי שמו שלו: דבי רבי שילא — שילה. דבי רבי ינאי — ינון. דבי רבי חנינה — חנינה⁽⁴³⁹⁾].

ויש אומריב: מנחם בן חזקיה שמו. שנאמר:

439. כך כתב רש"י. וכן כתב בספר ישועות משיחו: אין ספק שכל אחד מהחכמים האלה היה דורש טוב לעצמו ומיחס שם המשיח כשמו. ועיי' במהרש"א שכתב שנראה שכולם שמות תוארים, ויש במשמעותם עניינו של משיח. כמו "שילה" על שם "יובל שי לו", כדאמרינן במדרש. וכן כולם.

מרוצתו, סוף הוא נוגף את הסוס ומשליכו באבוסו. כך מדת גזרותיו של הקב"ה, אף שנראה כאילו חסה לאבד אומות העולם, סוף שמאבדתן מפני בניו. ועיי"ש שדחה פירושו של רש"י.

438. עוד פירש רש"י, ששני דייני סדום היו שמותיהם כך. עיי"ש.

"כי רחק ממני מנחם משיב נפשי".

ורבנן אמרי: חיורא דבי רבי [מצורע של בית רבי (440)] שמו. שנאמר: "אכן חליינו הוא נשא, ומכאבינו סבלם, ואנחנו חשבנוהו ננוע, מכה אלהים ומענה".

אמר רב נחמן: אי מן חייא הוא [אם המשיח מהחיים עתה הוא] — הרי הוא כגון אנא. שנאמר: "והיה אדירו ממנו, ומשלו מקרבו יצא". והיינו, המשיח שהוא אדירו — יהיה ממנו. "ומשלו מקרבו יצא", שהמשיח יהיה מאותן הבאים מבני דוד, ועדיין יש להם ממשלה גם בגלות. ורב נחמן סתם הוא חתנו של רבן גמליאל, שהיה מבני דוד (441).

אמר רב: אי מן חייא הוא — הרי הוא כגון רבינו הקדוש [כלומר, הרי הוא רבינו הקדוש (442)], שסובל תחלואים, וחסיד גמור הוא (443).

ואי מן מתיא הוא [ואם הוא מאותם שמתו כבר] — הרי הוא כגון דניאל איש המודות, שנדון ביסורים, שהושלך לגוב האריות, וחסיד גמור היה.

אמר רב יהודה אמר רב: עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להם לישראל דוד אחר, שימלוך עליהם. שנאמר: "ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם". "דוד מלכם אשר הקים להם" — לא נאמר, אלא "אשר אקים להם" נאמר (444). משמע שיקים להם הקדוש ברוך הוא מלך חדש ששמו דוד.

אמר ליה רב פפא לאביי: והכתיב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", והיינו דוד שהיה כבר, שהרי כאן לא כתוב "אשר אקים להם"!

אמר לו אביי: כגון קיסר ופלג' קיסר. דהיינו, מלך — והשני לו [משנהו]. כך גם בעניינינו. דוד שיקים הקדוש ברוך הוא

כתב, שתיבת "מקרב" הוא בגימטריא כמו ר' נחמן, עיי"ש.

442. עוד פירש רש"י: כלומר, אם יש דוגמתו בין החיים, היינו כגון רבינו הקדוש. ואם יש דוגמתו בין אלו שכבר מתו, היינו כגון דניאל.

443. כך כתב רש"י. ולפי מה שביאר המהרש"א לעיל גבי רב נחמן, הוא הדין לענין רבי, שהיתה לו ממשלה בימי אנטונינוס. וכן גבי דניאל, שהיתה לו ממשלה אצל נבוכדנצר, וגם אצל מלך פרס.

444. כך פירש רש"י. אבל בערוך כתב, שהלימוד הוא מהמילים "אשר אקים להם", שיתרות הן.

440. ונקרא "דבי רבי" על שם רבינו הקדוש, שנקרא רבי, והיה סובל תחלואים ויסורין כמוהו. ובערוך גרס: "חיורא דבי רב". ופירש: ננוע חלאים גדולים. כי "חיורא" היינו נגע, כפי שתרגמו של המקרא "מצורעת כשלג" הוא "חיורא כתלגא". "רב" היינו גדול.

ובמרגלית הים פירש לפי מה שאיתא בירושלמי [חגיגה פ"ב ה"א], שתלמיד אחד היה לו לרבי, ודרש פרק אחד במעשה מרכבה, ולא הסכימה דעתו של רבי, ולקה בשחין. שיתכן שאותו תלמיד שלקה הוא הנקרא "חורא דבר רבי", ואמרו עליו את המקרא "אכן חליינו הוא נשא".

441. כך פירש המהרש"א. עיי"ש. ובעיון יעקב

אמר ליה: לבי חפי להו חשוכא להנהו אינשי
[כאשר יכסה אתכם החושך].

אמר ליה אותו מין: מילט קא לייטת לי [האם
אתה מקלל אותי?]

אמר ליה: אין אני אומר את הדבר מדעתי,
אלא קרא כתיב הכי: "כי הנה החשך יכסה
ארץ, וערפל לאמרים, ועליך יזרח ה', וכבודו
עליך יראה".

תניא, רבי אליעזר אומר: ימות המשיח
ארבעים שנה. שנאמר: "ארבעים שנה אקוט
בדור". "אקוט" מלשון "נקטיה" [אחזון] (448).
כלומר, בדור של ארבעים שנה, שהוא דור
קטן, ומשונה מהדורות הקודמים, ומסתמא
דורו של משיח הוא, שבו יהיו שינויים
גדולים, באותו דור אקח את ישראל —
ואמלוך עליהם (449).

רבי אלעזר בן עזריה אומר: שבעים שנה
יהיו ימות המשיח. שנאמר: "והיה ביום
ההוא ונשכחת צר שבעים שנה כימי מלך
אחר".

לישראל לעתיד, יהיה המלך. ודוד המלך
יהיה שני לו (445), כפי שנאמר בפסוק: "ודוד
עבדי נשיא", ולא כתוב "מלך" (446).

דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב: "הוי
המתאווים את יום ה', למה זה לכם יום ה',
הוא חשך ולא אור?"

משל לתרנגול ועטלף (447) שהיו שניהם
יושבין ומצפין לאור. אמר ליה תרנגול
לעטלף: מילא אני מצפה לאורה — לפי
שאורה שלי היא. שיש לי עיניים, ואני יכול
ליהנות מהאור.

ואילו אתה — למה לך אורה? הרי לא תוכל
ליהנות ממנה!

כך גם בענין הגאולה. ישראל מצפים
לגאולה, משום שיום ה' יהיה להם אור. אבל
הנכרים, למה מחכים ליום ה'? הרי הוא
יהיה להם חושך ולא אור!

והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו:
אימתי אתי משיח? א-צט

ולכאורה אין זה כפירושו כאן.
ובספר העיון כתב, שהוא העכבר בעל כנפים
אשר יעוף בלילה.

448. כך פירש רש"י. וביד רמה כתב, ש"אקוט"
היינו אקוץ. והיינו, שארבעים שנה אקוץ
באומות העולם.

449. אמנם פשט המקרא מדבר על דור המדבר.
אבל מדכתיב "אקוט" לשון עתיד, משמע
שמתנבא אף על העתיד, ימות המשיח. רש"י.
והמהרש"א כתב, שהמקרא מדבר על המשיח,
שהרי כתיב לעיל מיניה: "היום אם בקולו
תשמעו", והרי הבאנו לעיל שמדובר במשיח.

445. כך פירש רש"י. ובערוך פירש להיפך:
שדוד בן ישי יהיה המלך, ודוד האחר — משנה
לו.

446. כתב ביד רמה: ודברים הללו אין אנו
יודעים כיצד יהיו עד עת בואם. והיודע אמתתם
יראנו אותם במראה ולא בחידות למען שמו
הגדול.

447. פירש רש"י: קלב"א שורי"ץ בלעז. ואין לה
עיניים. ועיי' רש"י ויקרא [יא יח] שכתב:
התנשמת — היא קלב"א שורי"ץ, ודומה לעכבר
ופורחת בלילה. ותנשמת האמורה בשרצים היא
דומה לה, ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א.